

רשומות

הצעות חוק

8 באפריל 1962

511

ד' בניסן תשכ"ב

עמוד

182 חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 3), תשכ"ב—1962

חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 3),
תשכ"ב-1962

1. בסעיף 1 לחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תשי"א-1950¹ (להלן - החוק העיקרי) - תיקון סעיף 1

(1) בהגדרת "בן משפחה", במקום פסקה (ב) יבוא:

"(ב) ילדו של הנספה - ובכלל זה ילד חורג שהיה בשעת מותו של הנספה סמוך על שולחנו - שלא מלאו לו 18 שנה, או שמחמת מום גופני או שכלי לא עמד ברשות עצמו במות הנספה או בהגיעו לגיל 18 אחרי מותו, וכל עוד אינו עומד ברשות עצמו מסיבות אלה, אך למעט ילד שבמות הנספה מלאו לו 18 שנה ואותה שעה לא היה סמוך על שולחנו, ולמעט ילד חורג הזכאי לתשלום מזונות מקרובו מלידה שלא היה בן-זוגו של הנספה (להלן - יתום);"

(2) אחרי הגדרת "בן-משפחה" יבוא:

"ילד", לרבות ילד מאומץ;";

(3) אחרי הגדרת "מקבל" יבוא:

"מענק", לרבות הענקה מהענקה מיוחדת;".

2. בסעיף 7 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ג) היתה אלמנה זכאית לתגמול חדשי לפי סעיף קטן (ב) במשך תקופה מסויימת בלבד, ועברה אותה תקופה, ישולם לה תגמול גם לאחר מכן בתנאים ובמשך הזמנים האלה:

(1) מלאו לה שלושים וחמש שנה לפני מות הנספה - כל עוד אין לה הכנסה כדי מחיה;

(2) מלאו לה שלושים שנה לפני מות הנספה ותוך שנתיים ממות הנספה היתה לנצרכת - כל עוד היא נצרכת;

(3) לא מלאו לה שלושים שנה לפני מות הנספה ותוך שנה ממות הנספה היתה לנצרכת - כל עוד היא נצרכת."

3. בסעיף 8 לחוק העיקרי - תיקון סעיף 8

(1) בסעיף קטן (ב), במקום פסקה (2) יבוא:

"(2) ליתום שני ולכל יתום נוסף הסמוכים על שולחנה - סכום השווה ל-11% מהשכר הקובע;";

(2) בסוף הסעיף יבוא:

"(ד) כל עוד אלמנה של נספה אינה זכאית לכל תגמול לפי הסעיף פים הקטנים (א) או (ב) מחמת האמור בסעיף 9 (ג), ישולמו לה תגמולים חדשיים בשיעור הקבוע בסעיף 7."

1 ס"ח, חש"ל, עמ' 162; תשי"ב, עמ' 287; תשי"ח, עמ' 172.

- (1) בסעיף קטן (א) יימחקו המלים "למי שהיתום או האב נתון להשגחתו";
 (2) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) היה אב או יתום זקוק מטעמים רפואיים או חינוכיים לטיפול או השגחה מיוחדים במוסד או אצל יחיד, רשאי קצין התגמולים להורות כי ישלמו בעדו, במקום התגמול האמור בסעיף קטן (א), תגמול חדשי כשיעור הוצאות הטיפול במוסד או אצל היחיד, ובלבד שלא יעלה ביותר מ-50% על התגמול האמור בסעיף קטן (א).";
 (3) בסוף הסעיף יבוא:

"(ג) יתום הסמוך על שולחן אלמנת הנספה, ובהסכמת קצין התגמולים הוא נמצא תקופה מסוימת מחוץ לבית אמו, במוסד או אצל יחיד המספקים לו לינה וכלכלה, ישולם בעדו למשך אותה תקופה תגמול לפי סעיף קטן (א) ובמשך אותה תקופה לא יבוא היתום במנין לענין תשלום תגמולים לפי הסעיפים 8, 13, 13א או 13ב.
 (ד) תגמול לפי סעיף זה ישולם לנציגו של היתום או של האב, או למוסד או ליחיד המספקים ליתום או לאב כלכלה ולינה או טיפול או השגחה מיוחדים, או חלקו לזו וחלקו לזה, הכל כפי שיוצהר קצין התגמולים.
 (ה) בסעיף זה, "נציג" של יתום או של אב - הורה או אפוטרופסו שנתמנה כדין, ובאין כאלה - מי שקצין תגמולים ימנה לענין זה כנציג ליתום או לאב."

5. במקום הסעיפים 10 ו-11 לחוק העיקרי יבוא:

10. (א) שכולים שאין להם ילדים העומדים ברשות עצמם - ישולם לכל אחד מהם תגמול חדשי כשליש מהשכר הקובע הנהוג אותה שעה לגבי מי שמשתלמת לו תוספת שכר בזכות בן-זוגו וילד אחד.
 (ב) שכול שאין לו בן-זוג שכול, ואין לו ילדים העומדים ברשות עצמם - ישולם לו תגמול כתגמול החדשי המגיע לאלמנה על פי סעיף 7.
 (ג) שכול שיש לו ילדים העומדים ברשות עצמם, בין שיש לו בן-זוג שכול ובין שאין לו, ישולם לו תגמול חדשי השווה לסכום היוצא מחילוק התגמול החדשי, שהיה משולם לו אלמלא ילדיו העומדים ברשות עצמם, במספר ילדיו, בין שנספו ובין שנשארו בחיים ועומדים ברשות עצמם; שכל יותר מילד אחד ישולם לו אותו תגמול חדשי בעד כל נספה ששכל, על אף האמור בסעיף 20.

תגמולים לשכולים

11. (א) שכול שאין לו ילד העומד ברשות עצמו והוא זקוק מחמת זקנתו או מצב בריאותו להשגחתו של מוסד, רשאי קצין תגמולים להורות כי ישולם למוסד בעדו במקום התגמול שהיה משתלם לשכול לפי סעיף 10 - תגמול חדשי כשיעור דמי החזקתו במוסד, ובלבד שלא יעלה ביותר מ-50% על התגמול שהיה משתלם לו לפי סעיף 10.
 (ב) שכול שאין לו ילד העומד ברשות עצמו והוא זקוק מחמת זקנתו או מצב בריאותו לטיפול אישי בידי הזולת, רשאי קצין תגמולים להורות, כי ישולם לו, במקום התגמול שהיה משתלם לו לפי סעיף 10 - תגמול כשיעור שיקבע קצין התגמולים ובלבד שלא יעלה ביותר מ-100% על התגמול שהיה משתלם לו לפי סעיף 10.

תגמולים לשכול במצב מיוחד

החלפת הסעיפים 10 ו-11

תיקון סעיף 12
6. בסעיף 13 לחוק העיקרי, במקום פסקה (ב) יבוא:
" (ב) היו שני יתומים או יותר סמוכים על שולחנה – שיעור התגמול המשתלם לאלמנה לפי פסקה (א) בתוספת סכום השווה ל-11% מהשכר הקובע בעד היתום השני ובעד כל יתום נוסף הסמוכים על שולחנה."

תיקון סעיף 13 א
7. בסעיף 13 א לחוק העיקרי, בסופו יבוא:
" (ג) כל עוד אשה אינה זכאית לכל תגמול לפי הסעיפים הקטנים (א) או (ב) מחמת האמור בסעיף 9 (ג), ישולמו לה התגמולים התדשיים שהיו משתלמים לה לפי אותם הסעיפים הקטנים כאילו הגיעה אותה שעה לגיל 40 שנה."

תיקון סעיף 13 ב
8. בסעיף 13 ב לחוק העיקרי, במקום פסקה (2) יבוא:
" (2) היו שני יתומים או יותר סמוכים על שולחנה – שיעור התגמול המשתלם לאשה לפי פסקה (1), בתוספת סכום השווה ל-11% מהשכר הקובע בעד היתום השני ובעד כל יתום נוסף הסמוכים על שולחנה."

תיקון סעיף 15
9. בסוף סעיף 15 לחוק העיקרי יבוא:
" (ד) הורה של נספה ואלמנתו שאינם זכאים לתגמולים, מחמת גילם או שיעור הכנסותיהם, חייב קצין תגמולים, לפי בקשתם, לבטחם מפני מחלה, לפי האמור בסעיף קטן (ב)."

החלפת סעיף 16
10. במקום סעיף 16 לחוק העיקרי יבוא:
16. נגרם מותו של הנספה על ידי התנהגות רעה חמורה של הנספה, לא יחולו על בני-משפחתו הוראות חוק זה המקנות טובות הנאה כל שהן, אך אם יש בן-משפחה נצרך, רשאי קצין תגמולים להעניק לו מטובות ההנאה הניתנות לבני-משפחה לפי חוק זה, כפי שייראה בעיניו, ובלבד שלא יעלו על טובות הנאה שאותו בן-משפחה היה זכאי להם אילו לא הוראות סעיף זה."

תיקון סעיף 21
11. בסעיף 21 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (א), במקום פסקאות (2) ו-(3) יבוא:
" (2) שולמו לבן-המשפחה או בעדו תגמולים לפי חוק זה, זכאית המדינה להיות מפוצה בעד תגמולים אלה, מידי האדם שעליו מוטלת החובה לשלם לאותו בן-משפחה פיצויים לפי החוק האחר, עד לסכום אותם הפיצויים, או עד לסכום העולה בחלקו של אותו אדם כשהאחריות לפיצויים משותפת לו ולאחראים אחרים, הכל לפי הענין;
 (3) בן-המשפחה חייב לנקוט כל פעולה סבירה כדי לסייע לאוצר המדינה במימוש זכותו לפי פסקה (2);
 (4) כל עוד לא גבתה המדינה בכל דרך שהיא, את המגיע לה לפי פסקה (2), רשאי בן-המשפחה, בהסכמת קצין תגמולים, להחזיר לה כל מענק ותגמולים לפי חוק זה, וכן את הסכום שיקבע קצין תגמולים תמורת כל יתר טובות הנאה שקיבל

מכוח חוק זה, כשל מות הגספה, ומשהותזרו הסכומים האמורים תפקע זכותה של המדינה לתבוע לפי פסקה (2), ובן-המשפחה יהא זכאי לתבוע לפי החוק האחר;

(5) הגיעה המדינה לידי הסכם בכתב בדבר הפיצויים עם האדם החייב בהם לפי החוק האחר ונקבע בהסכם שיעור הפיצויים ותנאי תשלומם, לא יהא בן-המשפחה זכאי לשיעור ולתנאים שונים מאלה שנקבעו בהסכם, אפילו אם עדיין לא נגבו הפיצויים על ידי המדינה;

(6) שולמו לבן-המשפחה או בעדו פיצויים לפי החוק האחר, לא יחולו עליו שאר הסעיפים של חוק זה.

הוספת סעיף 21 א

12. אחרי סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא:

21א. בן-משפחה שבידו הברירה לפי סעיף 64 (ה) לחוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953², יחולו עליו הוראות אלה:

זכויות לפי חוק זה ולפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953

- (1) בחר בזכויות לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953, לא יחולו עליו הוראות חוק זה;
- (2) בחר בזכויות לפי חוק זה — רשאי אוצר המדינה לתבוע, מזמן לזמן, מהמוסד לביטוח לאומי פיצוי על כל הוצאה שהוציא מכוח חוק זה, עד לשיעור הגימלאות שהיה חייב בהם המוסד לביטוח לאומי אילו בחר בן-המשפחה בזכויות לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953;
- (3) פיצה המוסד לביטוח לאומי את המדינה כאמור בפסקה (2), והמקרה משמש עילה גם לחייב צד שלישי בתשלום פיצויים לבן-המשפחה לפי פקודת הנזיקין האזרחיים, 1944³, רשאי המוסד לתבוע מן הצד השלישי פיצוי לפי סעיף 70 לחוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953, על הסכומים ששילם למדינה, כאילו היה חייב לשלם סכומים אלה לבן-המשפחה, והוראות סעיף 70 האמור יחולו על בן-המשפחה, בשינויים המחוייבים לפי הענין, כאילו היה זכאי לגימלה לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953;
- (4) פסקה (3) תחול גם על חיובים של המוסד לביטוח לאומי לפי סעיף 9 לחוק המשטרה (נכים ונספים), תשט"ו-1955⁴, ולפי סעיף 14 לחוק שירות בתי סוהר (נכים ונספים), תש"ך-1960⁵;
- (5) הבוחר בזכויות לפי חוק זה חייב לגקוט כל פעולה סבירה כדי לסייע לאוצר המדינה במימוש זכותו של אוצר המדינה לפי פסקה (2).

21ב. בן-משפחה שבידו הברירה לפי סעיף 27 לחוק שירות (גימלאות), תשט"ו-1955⁶, והוא בחר בזכויות לפי חוק זה, רשאי בהסכמת קצין תגמולים, לבטל בחירתו ולתבוע את זכויותיו לפי חוק שירות

זכויות לפי חוק זה ולפי חוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955

² ס"ח 137, תשי"ד, עמ' 6.
³ ע"ר 1944, תוס' 1 מס' 1380, מס' 93.
⁴ ס"ח 180, תשט"ו, עמ' 74.
⁵ ס"ח 308, תש"ך, עמ' 37.
⁶ ס"ח 188, תשט"ו, עמ' 135.

המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955, אם החזיר למדינה כל מענק ותגמולים לפי חוק זה וכן את הסכום שיקבע קצין תגמולים תמורת כל יתר טובות הנאה שקיבל מכוח חוק זה.

תיקון סעיף 22

13. בסעיף 22 לחוק העיקרי -

- (1) תימוק ההגדרה - "תקופת חשבון";
- (2) כל מקום שמדובר ב"תקופת חשבון" קרי "שנת כספים";
- (3) בסעיף קטן (ב), אחרי "8" (ב) יבוא "8" (ד).

תיקון סעיף 23

14. במקום סעיף 23 לחוק העיקרי יבוא:

23. (א) התובע תגמול, הענקה מיוחדת או זכות אחרת לפי חוק זה, יגיש בקשה לקצין תגמולים.
- (ב) קצין תגמולים ידון ויפסוק בכל בקשה בהקדם ככל האפשר ויודיע את החלטתו בדואר רשום לתובע; ואם החליט שאין התובע זכאי לתגמול, להענקה או לזכות האחרת, יציין בהחלטה את הנימוקים להחלטתו.

"בקשות

תוספת סעיפים
225 ב-225

15. אחרי סעיף 225 לחוק העיקרי יבוא:

225. (א) ביטל או שינה קצין תגמולים החלטה מכוח סעיף 225, רשאי הוא, בהחלטת הביטול או השינוי, לחייב בן-משפחה בהחזרת כל סכום המגיע ממנו עקב אותה החלטה.
- (ב) לא ערער בן-המשפחה על החיוב האמור או ערער וערעורו נדחה - יהא דינו של החיוב, לענין ההוצאה לפועל, כפסק דין סופי של בית משפט.
225. היה לקצין תגמולים יסוד סביר להגיה שיש מקום לבטל או לשנות החלטה מכוח סעיף 225 ולחייב בן-משפחה בהחזרת כספים ששולמו לו, רשאי הוא לעכב את תשלום התגמולים לבן-המשפחה. כולם או מקצתם, לתקופה שלא תעלה על ששה חודשים.

"החזרת הכספים
ששולמו שלא כדין

עיכוב זמני של
תגמולים

תיקון סעיף 30

16. בסעיף 30 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (ה), במקום פסקה (2) יבוא:

- "(2) היו שני יתומים או יותר סמוכים על שולחנה - התגמול המגיע לפי פסקה (1) בתוספת סכום השווה ל-11% מהשכר הקובע בעד היתום השני ובעד כל יתום נוסף הסמוכים על שולחנה."

תיקון סעיף 31

17. בסעיף 31 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (ד), במקום "שנה" יבוא "שנתיים".

תיקון סעיף 32

18. בסעיף 32 לחוק העיקרי -

- (1) בסוף סעיף קטן (ב) יבוא "שיכון או דיור";
- (2) לאחר סעיף קטן (ב) יבוא:
" (3) פרעה המדינה ערבות שנתנה לבן-משפחה בתוקף תקנות לפי הפס"קאות (1) עד (3) לסעיף 33 (א), יהיה לענין סעיף זה דין הסכום שנפרע כדין מילווה שיקום."

32א. נפטר בן־משפחה ובשעת מותו הגיעו לו תשלומים מכוח חוק זה, ישולמו הסכומים על אף האמור בדיני הירושה, לידי מי שבן־המשפחה הורה בכתב לקצין תגמולים, לא הורה – ישולמו לבן־זוגו ובאין בן־זוג – ליורשיו.”

לידן תבנית
התגמולים
המגיעים לבן־
משפחה שנפטר

“(ה) כל מה שמוחר לקבוע בתקנות לפי הסעיפים הקטנים (א) ו־(ב) לגבי זכאים, מותר גם לקבוע לגבי הורה ואלמנתו של נספה שאינם זכאים מחמת גילם או שיעור הכנסותיהם.”

36ב (א) שר הבטחון, באישור שר האוצר, רשאי לקבוע בתקנות מה היא הכנסה, לענין חוק זה, כולו או חלק ממנו, ורשאי הוא לקבוע זאת לבני־משפחה או ילדיהם דרך כלל, או לסוגים מסויימים שבהם.

הקנות בדבר
הכנסה

(ב) שר הבטחון, באישור שר האוצר, רשאי לקבוע את דרכי ההוכחה של הכנסה לענין חוק זה.”

ד ב ר י ה ס ב ר

המציאות שבה נבחן חוק משפחות החיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תשי”ו – 1950, מגלה בכל פעם צורך לחוקק הוראות למקרים שלא נראו מראש בזמן חקיקתו. להבהיר סעיפי חוק שונים הבהרה נוספת, ולהרחיב חוג הזכאים לתגמולים ולטובות הנאה אחרות הניתנות מכוח החוק, התיקונים המוצעים בהצעת חוק זו באים להיענות לכמה בעיות מסוג זה.

1. לפי המציאות בארץ, רוב משפחות מרובי ילדים הם בקרב החוגים שרמת החיים שלהם צנועה ביותר, וכל השתתפות של המדינה בקיום משפחה כזאת, אפילו היא בסכום לא גדול, חשיבותה מרובה.

לפי החוק הקיים הורים ששכלו צאצאם ויש להם ארבעה ילדים העומדים ברשות עצמם, אינם זכאים לתגמולים אלא אם הוכיחו שהם “נצרכים”. הורים אלה קיבלו את ההגבלה הזאת בהרגשת קיפוח.

מוצע לבטל את ההגבלה ולשלם גם להורה שכול שיש לו ילדים העומדים ברשות עצמם סכום היוצא מחילוק התגמול המשתלם להורה ללא ילד העומד ברשות עצמו במספר העולה באחד על מספר ילדי השכול העומדים ברשות עצמם (סעיף 5).

2. אגב טיפול בהורים שכולים נתברר, כי הוראות החוק הקיים אינן מאפשרות לספק צרכיהם של הורים גלמודים, שהגיעו לזקנה ונזקקים לטיפול מיוחד. הורים אלה על פי רוב אינם יכולים לשרת עצמם, ובאין משפחה גם ניטלה מהם האפשרות להוסיף ולהתגורר בבתיהם ועליהם להיכנס לבתי אבות. התשלום שנדרש על ידי בתי האבות כיום עולה בהרבה על התגמול המשתלם להם לפי החוק הקיים.

לפיכך מוצע להרשות לשלם בעד הורים שסודרו בבתי אבות דמי החזקה במוסדות הללו, ובלבד שלא יעלו ביותר מ־50% על התגמולים הרגילים המשתלמים לשכולים.

יש הרבה שכולים מזדקנים שמצב בריאותם מתרופף במידה המזדקנת ריחוקם למיטה והיוקנות לעזרת זולתם. כיום יש בארץ מוסד אחד בלבד ("מלבן") המקבל אנשים מסוג זה ואלה שלא נתקבלו ואין להם קרוב משפחה שיכול לטפל בהם בבתיהם, נשארים ללא טיפול. האמצעים היחידים לפתרון שאלה זו הם סידורם אצל משפחה אומנת או הכנסת מטפלת לבית. שתי הדרכים כרוכות בהוצאות העולות הרבה על סכום התגמול הניתן כעת להורים שכולים. לפיכך מוצע להרשות לשלם להם תגמול כשיעור דמי החזקתם, ובלבד שלא יעלה ביותר מ-100% על התגמולים הרגילים המשתלמים לשכולים (סעיף 5).

3. המציאות מראה שאלמנות ללא ילדים בגיל למעלה מ-35 המקבלות לפי החוק הקיים תגמולים לתקופה מוגבלת בלבד קשה להן להסתדר בכוחות עצמן בעבודה המבטיחה מחייתן. מוצע לעזור להן על ידי תשלום תגמולים בשעה שהן מחוסרות עבודה ואמצעי קיום אחרים (סעיף 2).

4. הוברר שגובה התגמול שנקבע בחוק הקיים לכל יתום שני, וכן לכל יתום נוסף, הסמוכים על שולחן אמם, אינם מספיקים לכיסוי צרכיהם המינימליים, והאלמנה מתקשה בהחזקתם. קושי זה הולך וגובר עם מספר היתומים הסמוכים על שולחנה. מוצע להגדיל את גובה התגמול המשתלם לאלמנה בעד היתום השני וכן בעד יתום נוסף ולהקל במידה מסויימת על החזקתם (סעיפים 3, 6, 8 ו-16).

5. יש מקרים, שהאם איננה יכולה להחזיק בביתה כל השנה את היתומים הסמוכים על שולחנה, אם בגלל תנאי המגורים הקשים ואם מחמת מצב בריאותה, וכיוצא באלה. במקרים אלה הילד נמצא רוב חדשי השנה במוסד עם פנימיה ובזמן החופש הוא חוזר לבית אמו. מוצע שבעד הזמן שהילד נמצא במוסד ישולם לאמו התגמול המשתלם ליחום הנמצא במוסד עם פנימיה ובעד הזמן שהילד נמצא בביתה ישולם לה התגמול הרגיל (סעיפים 4 ו-7).

6. לפי החוק הקיים, רשאי קצין התגמולים להורות על תשלום מוגדל בעד יתום הזקוק להשגחה מיוחדת של מוסד, וזאת לאחר שנתקבלה על כך המלצה של מועצה מיוחדת שנת-כוננה לפי תקנות מיוחדות. נתברר שלעיתים אין למצוא בארץ מוסד מתאים היכול או מוכן להשגיח על היתום, אולם אפשר להשיג השגחה או אצל משפחה או אצל יחיד. גם כינוס המועצה לכל מקרה של צורך בתשלום נתקל בקשיים. ולכן מציעים בזה לאפשר לקצין תגמולים לסדר יתום גם אצל משפחה או יחיד ולבטל הצורך בהמלצת המועצה לכל מקרה של הוראה על תשלום מוגדל למטרה זו (סעיף 4 (2)).

7. טובות הנאה המיוחדות שהחוק הקיים מעניק להורים שכולים ואלמנות ללא ילדים אינן ניהנות להם אלא כשנמצאו זכאים לתגמולים מבחינת גילם, מצבם המשפחתי או הכנסתם שלהם. בחקופה שבעדה נתבעים התגמולים. בן-משפחה שבתקופה מסויימת אינו נמצא זכאי לתגמולים, מן הבחינות המגוונות לעיל, אינו זוכה גם לכל טובת הנאה אחרת (שאיננה תגמול) הקבועה בחוק, כגון ביטוח מפני מחלה, או שיקום כלכלי וכד', ונמצא מקופח מכאן ומכאן.

מוצע, לתת לבני משפחה שאינם זכאים לתגמולים את האפשרות להצטרף אם רצונם בכך, להסדר ביטוח מפני מחלה שהמדינה הנהיגה לגבי משפחת הזכאי לתגמולים, וכן להסמיך את שר הבטחון להקנות להם זכויות עדיפות בתעסוקה וייחוד עבודות מסויימות, דוגמת הזכויות השמורות לבני-משפחה הזכאים לתגמולים (סעיפים 9 ו-20).

8. החוק משתמש למטרות שונות במונח "הכנסה" של "בן-משפחה" של נספה כגון לענין זכות לתגמול, הפחתת תגמול לשכול או לאלמנה שאין לה ילדים הסמוכים על שולחנה

ובד"ר: העדר הגדרה מפורשת של המונח האמור לכל מטרה ומטרה מביא לידי מחלוקת בדבר פירושו הנכון ומכביד על מחלקת השיקום כל אימת שהוא באה לבצע הוראה הכוללת את המונח הזה.

יש גם סוגים שונים של "בני-משפחות" של נספים, כגון חברי קיבוצים או שכולים המחיימים בחלקם מעבודת נשיהם וכד', שלגביהם, משמעותה של "הכנסה" צריכה להיות שונה ממשמעותה לגבי כלל בני-משפחה של נספים. בית המשפט העליון, במידה שענין זה בא לפניו לא נתן פירוש כללי למונח "הכנסה" אלא הנחיה בלבד, האומרת שיש לבדוק בכל מקרה ומקרה אם קיימת הכנסה מבחינה עובדתית ומהו שיעורה של ההכנסה.

ביצוע הנחיה זו מעמיס על מחלקת השיקום מעמסה אדמיניסטרטיבית קשה. לכן מוצע בזה להסמיך את שר הבטחון להגדיר בתקנות את המונח "הכנסת בן-משפחה של נספה" לצורך כל ענין וענין שבחוק, לגבי כלל בני-משפחה של נספים או לגבי סוגים מסויימים שביניהם, וכן לכלול בתקנות אלו הנחיות ברורות לקביעת שיעורן של הכנסות אלו. התקנות יהיו בנות תוקף רק לאחר הסכמת שר האוצר.

כך, למשל, אפשר יהיה להשתמש בעקרונות המיוחדים שבהם משתמשים שלטונות מס הכנסה כדי לקבוע הכנסת חבר קיבוץ לצורך מס הכנסה, או לכלול בהכנסת שכול נשוי חלק מהכנסת אשתו או ילדיו אם המשפחה מנהלת משק בית משותף בכל מקום שלפי התקנות הקיימות כלולים בשיעור ההכנסה המספקת "כדי מחיה" גם הסכומים הדרושים למחיית בני-משפחה הסמוכים על שולחנו. הסמכות לשר הבטחון לקבוע בתקנות שיעורים של "הכנסה כדי מחיה" כבר נתונה בחוק הזהוראה המוצעת בזה באה רק להשלים את הסמכות ולסייע לביצועה (סעיף 21).

9. נתברר, שקביעת "תקופת חשבון" של ששה חדשים לחישוב הפחתות של תגמולים מקשה הן על מחלקת השיקום, החייבת לעשות חשבון כזה כל חצי שנה לגבי כל שכול ושכול ולגבי כל אלמנה ללא ילדים שהיא בגיל למטה מ-45 שנה, והן על מקבלי התגמולים עצמם המחוייבים להגיש, לפחות כל חצי שנה, דין וחשבון על הכנסותיהם. מוצע בזה להאריך "תקופת חשבון" זו לשנה שלמה (סעיף 17).

10. לפי החוק הקיים מוסמך קצין תגמולים להעניק תגמולים כחסד לבן-משפחה של נספה שמתו נגרם כתוצאה מהתנהגות רעה חמורה של אותו נספה, אם אותו בן-משפחה הוא "בצרך". כל יתר טובות הנאה, כגון ביטוח מפני מחלה וכד', ניתנות לבן-משפחה זה מכוח החוק.

מציעים להרחיב סמכות זו של קצין תגמולים, שיוכל לתת, אם ימצא לנכון, גם טובת הנאה אחרות בתור חסד ולא מכוח החוק (סעיף 10).

11. בני-משפחה שנפטרו ומגיעה להם יתרה על חשבון תגמולים שהיו משתלמים להם – והיתרה היא לרוב סכום קטן – אין שאיריהם של בני-משפחה יכולים לקבלה אלא לאחר כל הצעדים הפורמליים, המסובכים והכרוכים בהוצאות גדולות, של צווי הכרזת ירושה וחלוקת הירושה.

מוצע להקל את הדין בדבר חלוקת היתרות בין שאירי בן-משפחה, לפי המתכונת הקיימת לגבי יתרות שכר עבודה בהוראות חוק הגנת השכר, תשי"ח–1958 (סעיף 19).

12. כאשר מתברר ש"בן-משפחה" קיבל כספים שאינם מגיעים לו לפי חוק משפחות החיילים שנספו במערכה יש לתבוע אותם ממנו בבית המשפט, דבר הכרוך בטרחות והוצאות. מוצע להקל על דרך תביעת הסכומים שאינם מגיעים ועם זאת להבטיח לבן-משפחה הגנה משפטית בדרג גבוהה, על ידי מתן רשות לערער על החלטת קצין תגמולים לפני ועדה הפועלת בראשות שופט מחוזי (סעיף 15).

13. עד שנכנס לתקפו חוק הביטוח הלאומי היתה המדינה רשאית להיפרע מנותן העבודה את התשלומים שהיתה מבצעת על פי חוק משפחות החיילים שנספו במערכה, כי תשלומים אלה היו משחררים את נותן העבודה מאחריות לנזק העובד לפי פקודת הפיצויים לעובדים, 1947. מאחר שחוק הביטוח הלאומי ביטל את פקודת הפיצויים לעובדים, המוסד קיבל על עצמו את האחריות לנזקי עובדים תמורת תשלום חובה שהמוסד גובה מנותני עבודה ומעובדיהם כאחד — יהיה זה נכון וצודק לחייב את המוסד לשלם למדינה את התשלומים שהייה בהם המוסד, כי על ידי תשלומי המדינה לפי חוק זה משתחרר המוסד מחובתו לשלם פיצויים לעובד הניזוק.

הוראה דומה קיימת לגבי תשלום תגמולים לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט—1959 [נוסח משולב], ולכן מוצע להכליל אותה גם בחוק משפחות החיילים שנספו במערכה (סעיף 12).

14. ההוראה של סעיף 12 לחוק הקיים, הבאה למנוע כפל פיצויים בעד מותו של חייל שנספה במערכה, מבוססת בצורה שאינה מאפשרת לבן-משפחה לתבוע את המזיק האזרחי אם אותו בן-משפחה התחיל ליהנות מחוק משפחות החיילים שנספו במערכה ואפילו כשהוא מוכן להחזיר למדינה כל מה שקיבל ממנה לפי חוק משפחות החיילים שנספו במערכה והוא דינה עדיין לא גבתה מאותו מזיק את המגיע לה ממנו בעד ההוצאות שנתחייבה בהם כלפי הניזוק לפי חוק משפחות החיילים שנספו במערכה.

ההוראה המוצעת בזה באה לתת אפשרות לניזוק להחזיר למדינה כל טובות הנאה שקיבל ממנה מכוח חוק זה ולפני שגבתה את הפיצויים מהמזיק. מובן, שכל הסכם בדבר הפיצויים שהמדינה תעשה עם המזיק האזרחי עד להעברת זכויותיה ל"בן-המשפחה" יחייב את "בן-המשפחה" (סעיף 11).

15. בית המשפט העליון בפסק הדין שנתן בערעור אזרחי 166/59 (משה אפריאט נגד היועץ המשפטי) הצביע על תקלה הנובעת מהנוסח של סעיף 21 לחוק הקיים, המונע מצד שלישי, האחראי בנויקין אזרחיים למותו של חייל ונתבע על ידי המדינה לפצותה על התשלומים ששילמה מכוח חוק זה למשפחת הנספה, לטעון טענה של רשלנות מסייעת מצד הנספה או אדם אחר, למותו הוא.

ההוראה המוצעת באה להסיר את התקלה הנ"ל (סעיף 11).